

Când ne uităm la arta medievală observăm ceva foarte interesant. Deși iconografia și stilul iconografic nu s-au dezvoltat complet în Apus, acest lucru s-a întâmplat totuși în Italia. Acolo exista o tradiție iconografică și multe biserici din Ravenna și din alte locuri erau pictate în tradiția iconografică bizantină. Dar în Evul Mediu, orice rămășiță de tradiție care s-a mai păstrat în Italia a început să fie alterată.

Vedem deja acest lucru într-un pictor considerat a fi încă foarte tributar tradiției bizantine, și anume Duccio, care a trăit la un secol după Francisc, la sfârșitul secolului al XIII-lea. În tablourile sale Hristos arată foarte plăcut – liniștit și calm, o evidentă influență bizantină. Însă deja acolo se pot observa figuri în care s-a introdus o notă umană. Sunt desenate foarte plăcut din punct de vedere psihologic, dar ele sunt plăcute prin comparație cu, știți voi, toate crucificările sângeroase și celelalte lucruri cunoscute.

Tabloul arată foarte liniștit și calm, ca și cum ar fi ceva bizantin. Dar Duccio a pictat înainte de marea schimbare. Mai sunt două tablouri relevante de-ale sale, „Crucificarea” și „Maica Domnului cu Pruncul”. Dacă privește la ele deja poți observa că fețele îngerilor sunt de oameni, nu de heruvimi. Nu au devenit decadente încă, dar sunt figuri de oameni care au trăsături psihologice foarte definite. Poate că a avut un model uman după care le-a pictat. Și se poate observa tot acest interes uman. Oamenii se uită diferit, triști, în toate direcțiile. Se pierde deja modelul și tipul de iconografie tradițională, și apare un nou principiu.

Următorul pictor de care vom discuta, Giotto, a fost contemporan cu Duccio, și el este foarte caracteristic pentru acea perioadă. De asemenea, el a fost strâns legat de Francisc, deoarece a primit însărcinarea să-i picteze viața pe pereții bisericii din Assisi. Începând cu Giotto însă, după cum s-a exprimat un istoric, „pictura nu mai reprezintă un ecou al tradiției, ci s-a ridicat dintr-odată la demnitatea invenției... Arta nu mai lucrează acum după modelele convenționale, abstracte și ideale. Modelele sale urmau să fie realitățile naturii... Reprezentarea vieții reale urma să devină obiectul întregii picturi.” Din acest motiv s-a considerat că este vorba de o revoluție artistică și este foarte simptomatic că noul sfânt, noul tip de sfânt are deja un alt tip de icoană, care nu mai este o icoană, ci o pictură religioasă. Este o iconografie falsă. Un fals sfânt dă naștere unei iconografii false.

Giotto aduce multe elemente din viața cotidiană iar acesta reprezintă începutul acelei tendințe care se poate vedea mai ales în Renaștere, cu tablouri cu scene neobișnuite din viața cotidiană. Poți vedea chiar o crucificare a lui Hristos în centrul Bologniei și altele de felul acesta. Dar se poate sesiza din aceste picturi ale lui Giotto cât de multe s-a îndepărtat chiar și de Duccio. Iată

Scris de Pr. Serafim Rose
Marți, 04 August 2020 11:52

aici o pictură intitulată „Jelirea lui Hristos”. Dacă vă uitați la detalii veți vedea că fețele sunt foarte...

Pr. G: Rele

Pr. S: Într-un fel rele și foarte stranii. Este încă o pictură religioasă, recognoscibilă ca atare, dar deja tabloul arată foarte ciudat, fără legătură cu stilul iconografic. Iar Francisc primește stigmatul, deja se află într-un soi de înșelare, iar aici, în tablou, vedeți viziunea pe care a obținut-o direct de la el.

Pr. G: Este demonică.

Pr. S: Hristos pe serafim, este ceva ciudat, demonic, o icoană a lui Francisc. Iar asta survine în același timp. Puteți vedea deja toate aceste figuri diferite, pentru că el încearcă în mod evident să surprindă aspectul psihologic...

Pr. G: pământesc.

Pr. S: ... aspectul pământesc al acestor oameni. Hristos este în mod clar încă Hristos, dar toți ceilalți oameni dimprejurul său, cu acele patimi, acești...

Fr. G: Nu sunt icoane

Un student: Mai există o rămășiță aici pentru că se pot sesiza cele trei stele pe Maica Domnului, încă mai există ceva care plutește

Pr. S: Dar vă vom arăta într-o altă conferință mai târziu ce s-a întâmplat în Renaștere, când arta a rămas complet fără busolă. Puteți vedea deja aici motivul pentru care și cum și-a pierdut busola. Elementele pitorești ciudate încep să-și facă apariția și însăși ideea de icoană a unui sfânt așa cum se găsește el în rai se pierde. În loc de asta, sfântul este prezentat aici pe pământ ca o figură pământească. Încep să apară tot felul de lucruri pământești iar în renaștere vom vedea că până și arta religioasă devine un vehicul pentru o cu totul altă religie.

Politica

Un ultim aspect la care ne vom referi în trecere îl reprezintă domeniul politic. Ideea unui imperiu bizantin s-a pierdut. Ce este imperiul? Imperiul nu este un soi de instituție mistică, ci mai degrabă este o instituție politică prin care s-a reușit în mod providențial răspândirea creștinismului. Odată ce imperiul a fost botezat și a devenit creștin, împăratul trebuie să protejeze religia pentru poporul său și să fie primul exemplu de viață creștinească. Astfel instituțiile au fost și ele creștinate.

În lumea aceasta nu poate exista vreodată o societate creștină perfectă și nu a existat ideea romantică de a face pe pământ o societate perfectă. Mai degrabă acesta a fost un ideal ceresc pe care tot ce era pământesc trebuia să-l reflecte. Dar acest ideal s-a pierdut complet în Apus, unde au existat, desigur, imitații politice.

În primul rând, în anii 800 a existat imperiul rival al lui Carol cel Mare, creat din capul locului ca să fie un rival pentru Bizanț. Papa l-a ales deliberat pe Carol cel Mare în defavoarea (Sf.) Irina Ateniana, care era în favoarea icoanelor, spre deosebire de Carol care era iconoclast și pe deasupra mai susținea și filioque. Deja putem observa ceva foarte putred, mai ales că acest imperiu este cel care a dat naștere în Occident Sfântului Imperiu Roman.

În legătură cu acest aspect, Kireevski observă „avem o Sfântă Rusie deoarece există oameni sfinți în ea, dar sfântul Imperiu Roman era sfânt prin el însuși, și nu era vorba de oameni sfinți, fie ei sfinți împărați sau oameni sfinți. Era considerat sfânt deoarece instituția însăși era considerată a fi sfântă.” Aceasta este o încercare, care va reveni mult mai puternic mai târziu, de a sanctifica lumea. O instituție pământească era concepută ca fiind sfântă.

Aproximativ în aceeași perioadă, Cruciadele, deși aveau la prima vedere scopul de a elibera Răsăritul de păgâni, efectul și obiectivul lor practic era de a supune Imperiul Bizantin și de a

realiza unirea cu Papa.

Dar cea mai profundă idee politică a întregului Ev Mediu a fost ideea papalității, sau mai precis monarhia universală a Papei. Înainte de schismă, undeva între secolele VIII și X a a circulat acest document fals, „Donația lui Constantin”, care susținea că împăratul Constantin i-a cedat autoritatea temporală Papei.

Acest document a fost inventat probabil din cauza faptului că Papa era deja văzut ca un personaj politic. Dar rezultatul a fost că Papa însuși a început să fie perceput ca o autoritate temporală și un fel de împărat în Apus, în parte și din cauza faptului că aici imperiul fusese întotdeauna foarte slab. Așa că autoritatea politică principală în Occident a fost, în fapt, Papa. Avem chiar și teoriile unor gânditori medievali care afirmă că tot pământul din lume aparține Papei. El îl oferă oamenilor exact ca în sistemul feudal. În teorie el stăpânește lumea și pământul, nu doar domeniul spiritual.

Apogeul acestui curent de gândire a avut loc în anul aniversar 1300. Și anul acesta (1975) este un an aniversar la Roma. În anul 1300 a fost un an aniversar, iar Papa Bonifaciu al VIII-lea s-a așezat pe tronul lui Constantin, s-a împodobit cu sabia, coroana și sceptrul și a strigat „Eu sunt Cezar. Eu sunt împărat.” Nu a fost o întâmplare, ci un simptom a ceva extrem de profund care curge în întreaga gândire modernă, și anume căutarea unui monarh universal, a Antihristului. Drept concluzie, putem spune că acest duh care străbate pictura, politica, teologia, filosofia și spiritualitatea este un duh lumesc, al înșelării, al prelestului. Este un duh al începutului tuturor acelor lucruri care ni se par atât de ciudate astăzi la sfinții apuseni, așa numiții „sfinți” postschismă. Fanteziile neîntemeiate, dulcegăriile și tot acel sentimentalism, imagini...

Pr. G: Lumești.

Pr. S: ... care aparțin lumii, în care imaginația religioasă se întrețese cu interesele lumești. Iar toate acestea fac ca ruptura dintre Est și Vest care a început deja în timpul lui Fotie și a lui Carol cel Mare, să devină acum definitivă. Astfel, noi nu ne putem întoarce pentru a ne uni cu această biserică fără ca ea să se curățească în profunzime. Dar cum ar putea să facă acest lucru când concepțiile greșite sunt atât de înrădăcinate în mentalitatea ei și în care însăși ideea despre ce este un sfânt este greșită?!

În acest început de modernitate, în secolul al XIII-lea, găsim toate semintele mentalității moderne. Iar istoria modernă înflorește logic din aceste seminte. În esență, ea poate fi rezumată ca o căutare a unui nou creștinism, mai bun decât Ortodoxia, mai bun decât creștinismul Sfinților Părinți pe care ni l-a dat Hristos.

Mai târziu, acesta va lua forme care trec prin ateism și prin tot felul de credințe neobișnuite, dar în esență rămâne aceeași căutare, iar sfârșitul lumii va fi creștin, deoarece Antihristul le va da lor o nouă religie, ceva ce nu va fi ceva străin de creștinism. Nu va fi un fel de păgânism, ci va fi ceva pe care toată lumea îl va accepta drept creștinism, dar va fi anti-creștin. Un înlocuitor pentru creștinism care neagă tocmai esența creștinismului.

Și acesta este motivul pentru care istoria principală a revoltei împotriva lui Hristos nu este cu nimic mai prejos decât apostazia de care vorbește Sf. Pavel. Nu va fi prin mijloacele persecuției, cum s-a întâmplat la începuturi, ci prin preluarea creștinismului și modificarea lui astfel încât nu va mai fi creștinism. Din acest motiv numim „dezvăluirea tainei fărădelegii” evenimentul ce pregătește venirea lui Antihrist.

Mai târziu vom vedea unele dintre aceste teme centrale ale întregii istorii moderne, care nu apar atât de bine conturate în unele epoci. O astfel de temă este căutarea monarhiei universale, a împăratului lumii, legată strâns de ideea papalității. O altă idee este cea a sanctificării lumii, a divinizării ei. Apoi este ideea chiliastă, conform căreia lumea aceasta atinge o semnificație

spirituală: Sfântul Imperiul Roman, Francisc cu sentimentul său că aparține divinității. Și cea de-a treia și cea mai evidentă transformare este aceea că omul îl înlocuiește pe Dumnezeu în calitate de criteriu al Adevărului. Acum este vorba de sentimentele sale, de logica sa, etc. Ulterior, vom vedea cum și până la ce limite va ajunge acest curent de gândire în Renaștere, pentru ca mai târziu să avem o întreagă religie a omului. Dar deja în aceste epoci timpurii, omul se așează pe sine deasupra tradiției, deasupra divinului. Francisc se plasează pe sine chiar lângă Hristos, se transformă în Hristos.

Toate acestea reprezintă o pregătire pentru următoarea conferință, unde vom analiza ceea ce s-a întâmplat în perioada Renașterii și în cea a Reformei, când, spre deosebire de secolul al XIII-lea, considerat de umaniștii catolici de astăzi ca fiind vârful, efectiv apogeul creștinismului din Apus, se produce o îndepărtare de la el. Vedem că Renașterea și Reforma nu fac altceva decât să decurgă logic din aceeași apostazie, care a început cu această nouă spiritualitate, din secolul al XIII-lea.